

SKÖTSELPLAN

för

Naturreservatet

Judarskogen

Stockholms kommun, Stockholms län

Naturvårdsförvaltare: Stockholms kommun

Skötselplanen är fastställd 1995-06-21 av kommunstyrelsen i Stockholms kommun efter delegation från länsstyrelsen i Stockholms län.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD

KARTA

I ALLMÄN BESKRIVNING

1. ADMINISTRATIV DATA

2. GRUND FÖR BESLUTET OCH FÖRESKRIFTER

3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

3.1 Naturförhållanden

Geologi och geomorfologiska förhållanden

Vegetation

Fauna

Hydrologi

3.2 Kulturrehistoriska förhållanden

Fornlämningar

Ryssmuren

Historisk bebyggelse i och kring Judarskogen

Den historiska markanvändningen

3.3 Nutida markanvändning

3.4 Gällande plan och planbestämmelser inom naturreservatet

3.5 Byggnader

3.6 Tillgänglighet

3.7 Anordningar för friluftslivet

3.8 Slitage och störningskänslighet

3.9 Problem/konfliktområden

3.10 Befintliga inventeringar och undersökningar

4. KÄLLUPPGIFTER

II PLANDEL

1. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

1.1 Övergripande mål

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

Skötsel av De Geermoränerna
Hävd av skogsmarken
Hävd av gräsmark och skogsbryn
Åkeshovs allé
Hävd av sjö och diken
Skötsel av fornlämningar och ryssmuren
Jakt
Fiske
Faunavård
Byggnader

1.3 Behov av ytterligare inventeringar och undersökningar

2. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

2.1 Övergripande mål

2.2 Riktlinjer och åtgärder

Tillgänglighet
Friluftsanordningar
Hundrastområde
Renhållning
Information
Utmärkning av naturreservatets gräns

3. NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

3.1 Naturvårdsförvaltare

3.2 Tillsyn

4. DOKUMENTATION

5. FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

6. LITTERATURSAMMANSTÄLLNING

Bilaga 3.1 SKÖTSELPLANEKARTA - Natur- och kulturmiljö

Bilaga 3.2 SKÖTSELPLANEKARTA - Rekreation och friluftsliv

FÖRORD

Följande skötselplan skall ligga till grund för detaljprogrammet för skötsel av naturmark som skall upprättas vart 5:e år. I detaljprogrammet anges vilka åtgärder som ska utföras i naturmarken under en femårsperiod. Alla åtgärder skall dokumenteras.

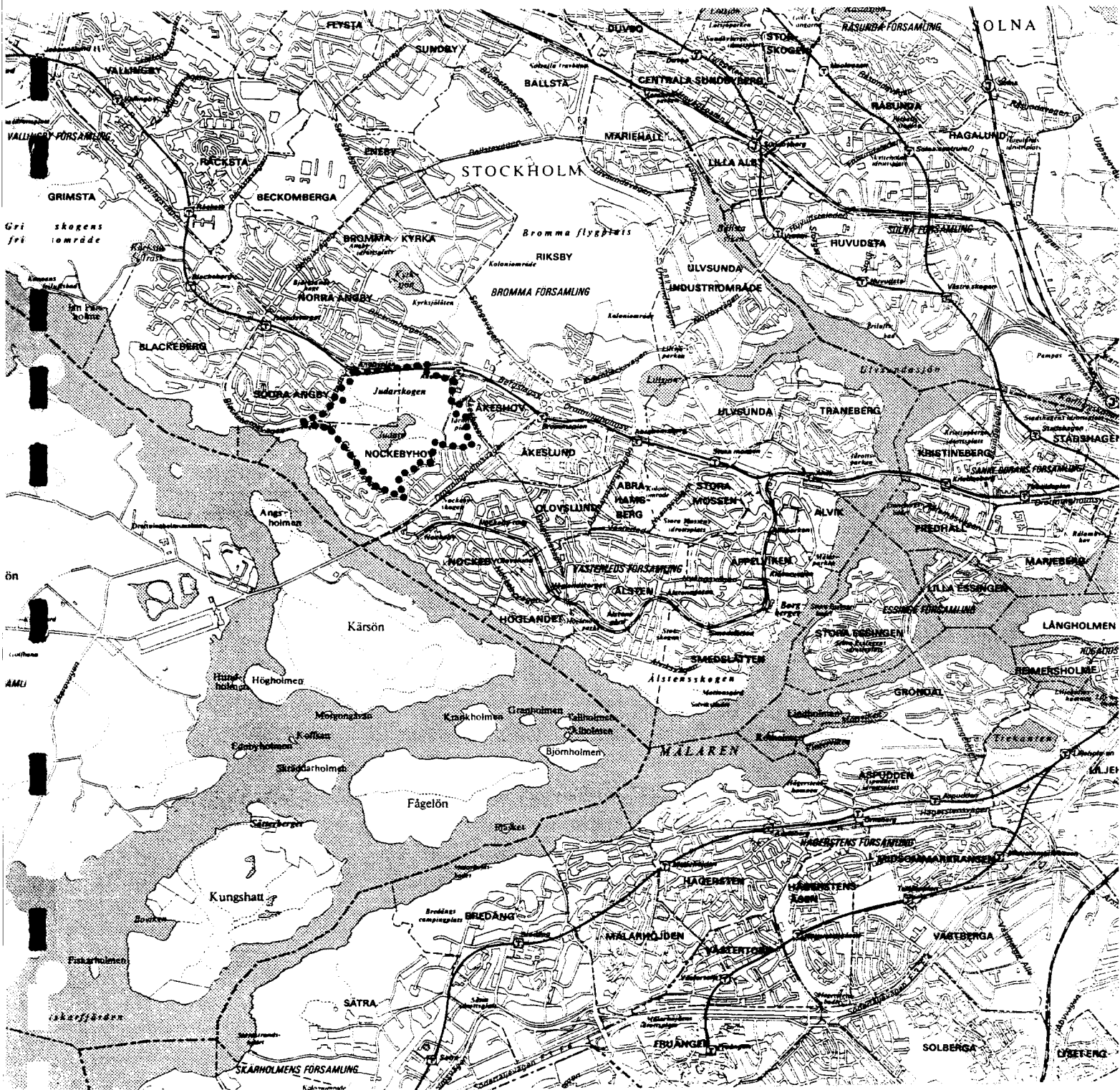
Detaljprogrammet bör upprättas efter samråd med brukarna av området. Synpunkter bör därför inhämtas från intresseorganisationer som har verksamheter i området.

Skötselplanen ska användas som underlag för planering av omgivande mark i anslutning till naturreservatet. För att upprätthålla och på lång sikt bevara den biologiska mångfalden i Judarskogen måste tillses att naturreservatet inte blir isolerat från andra naturområden.

Översiktskarta

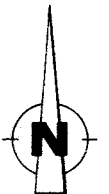
Naturreseptatet Judarskogen

Stockholms kommun

..... Reservatsgräns

Skala 1:50 000

I ALLMÄN BESKRIVNING

1. ADMINISTRATIV DATA

Naturrese- vatets namn	Judarskogen
Objektsnummer	01 02 148
Beslutsdatum	1995-06-21
Kommun	Stockholm
Register- område	Stockholms kommun
Fastigheter	Södra Ängby 1:6, del av Södra Ängby 1:7 och del av Åkes- hov 1:1
Lägesbeskrivning	Registerkartorna blad nr 30,31,40,41. Topografiska kartbladet 10 I NV. Judarskogen ligger cirka 8 km väster om Stockholms centrum.
Area	ca 95,2 ha
Därav landarea	ca 87,8 ha
Markägare	Stockholms kommun
Naturvårds- förvaltare	Stockholms kommun

Arean fördelar sig på följande sätt:

Barrskog	ca 35,8 ha
Blandskog	ca 4,2 ha
Fuktlövskog	ca 5,7 ha
Ädellövskog	ca 2,2 ha
Gräsmark	ca 16,3 ha
Sjö	ca 7,4 ha
Summa:	ca 95,2 ha

2. GRUND FÖR BESLUTET OCH FÖRESKRIFTER

Grunden för beslutet, ändamålet med naturreservatet samt föreskrifterna återfinns i beslutet om att inrätta naturreservatet.

3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

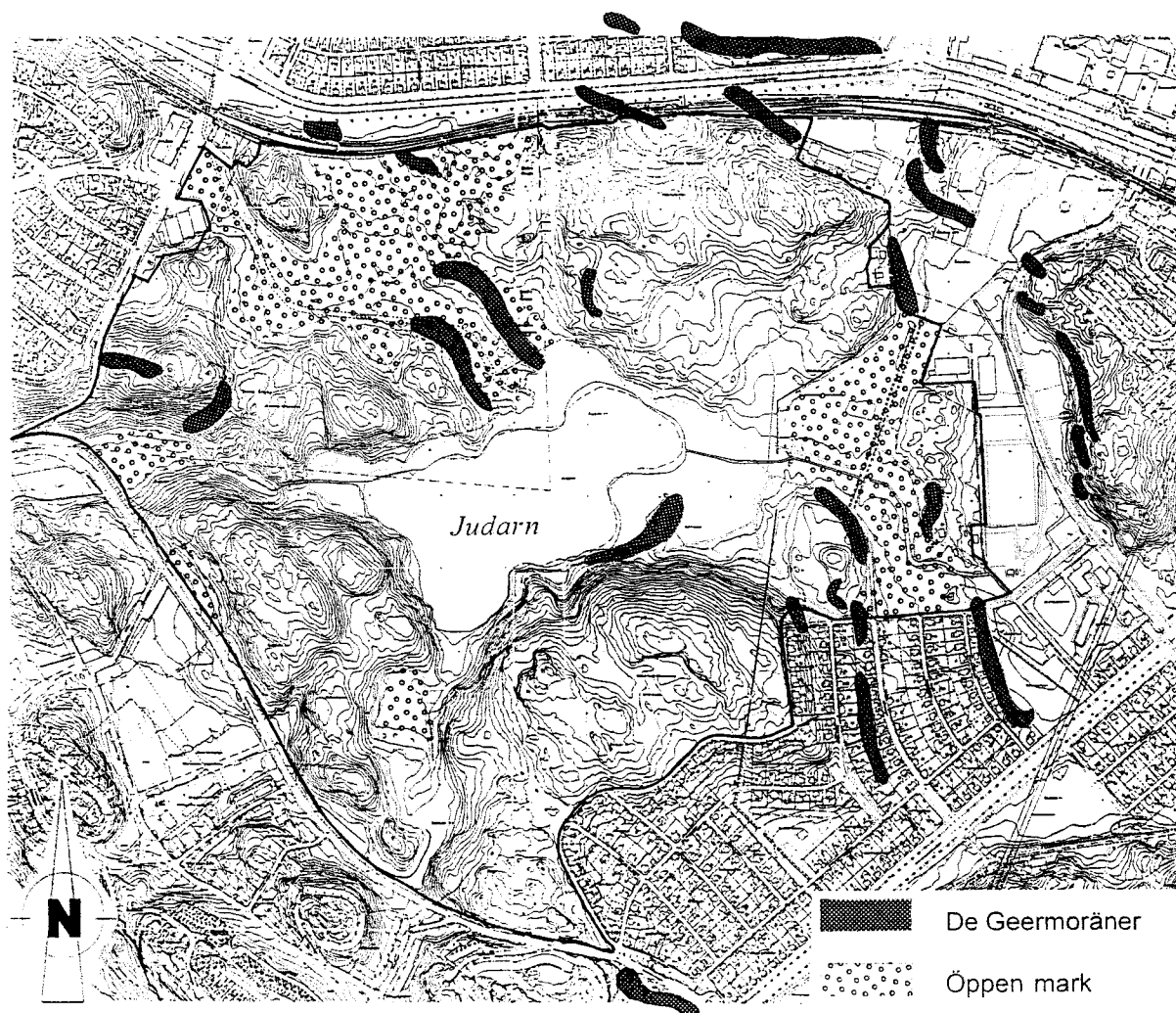
3.1 Naturförhållanden

Geologi och geomorfologiska förhållanden:

För cirka 10 000 år sedan drog sig inlandsisen tillbaka från stockholmstrakten. Bakom sig lämnade den ett hav. Ur havet höjde sig land och ett skärgårdslandskap formades. Genom att studera ytformer och jordarter kan områdets historik återupplevas.

De spår som isen lämnade efter sig är av olika slag.

I geologiska kretsar är Bromma mest känt för sin ansamling av De Geermoräner. Några av dem finns i Judarskogen¹. Moränryggarna är uppkallade efter geologen Gerard De Geer som var den första att försöka förklara deras uppkomst. Detta är en fråga som än i dag är under diskussion. De Geermoränerna avsattes i havet då isen drog sig norrut under avsmältningen. En teori om hur detta gått till är att morän ansamlats i sprickor parallella med iskanten som sedan brutits loss varefter moränen rasat ner i de typiska avlånga ryggarna.

Då isen drog över landskapet förde den med sig morän och ibland stora block sk flyttblock. I Judarskogen finns några sådana flyttblock eller jättekast som de kallades i folkmun.

De stenar och block som var fastfrusna i isen repade hållarna så att det blev räfflor som visar isens riktning. Isräfflorna kan ses på ett par ställen i Judarskogen där hållarna är blottade.

Den jordart som dominerar i Judarskogen är sandig-moig blockrik morän². Därför kan De Geermoränerna vara svåra att urskilja.

I svackorna där det idag är gräsmarker finns glacial lera och postglacial lera. Glacial lera är varvig - ljusa varv är sediment som avsattes under sommaren och mörka, som alltså innehåller mycket dött organiskt material, avsattes under vintern. På dessa varv kunde Gerard De Geer arbeta med att göra tidsskalor, som kunde användas vid datering.

Bland bergarter dominerar gnejs och gnejsgranit som blottas på höjdparter i skogsområdet².

De södra delarna av området är starkt kuperade med toppar på 35 m ö h.

Vegetation:

I Judarskogen domineras skogsvegetationen av granskog, tallskog och hållmarkstallskog med inslag av lövträd men här finns även blandskog, fuktlövskog som växer kring sjön och ett par mindre ädellövbestånd. Skogsområdet bryts upp av några större och mindre gräsmarker¹⁶.

I skogen finns örter som myskmadra, blåsippra, hässleklocka, backskäfting, vänderot, knärot, natt och dag, ormbär och spenört¹⁵. Bland ormbunkar märks svartbräken, gaffelbräken och kärrbräken¹⁵.

Detta urval av Judarskogens växter visar att även ett tätortsnära skogsområde kan ha en intressant flora även om det inte är frågan om några rariteter.

Skogsbruk med upptag av hygge har inte förekommit. Förr användes skogarna till bete och mindre virkesuttag. Endast mindre virkesuttag har gjorts på senare tid i skogsvårdande syfte. Idag är ungefär hälften av granarna i Judarskogen över 110 år gamla¹⁹.

- barrskog

Hållmarkstallskogen, som är kommunens vanligaste naturtyp är för regionen typisk med lövinslag av rönn, björk och ek. I fältskiktet växer lingon, ljung och kruståtel¹⁸. Bland lavar dominerar islandslav och renlav. Tallskogen växer på morän och har stor inblandning av lövträd.

Störst naturvärde återfinns i granskogen. Strax sydväst om sjön finns en äldre granskog av blåbärstyp som är ovanlig inom kommunen. Där växer tex orkidéen knärot¹⁷. Den fuktiga miljön och blockrikedomen ger goda livsbetingelser för blåbärsgranskogens mossflora.

- fuktlövskog

Fuktlövskogen kring sjön Judarn utgörs av al och björk. Buskskiktet är bitvis tätt av sälg. I fältskiktet återfinns bl a kärrbräken, olika starrarter och sjöranunkel¹⁵. I en sänka i södra delen av skogsområdet samt vid sjöns utlopp växer högre alar och inslag av björk och gran. Druvfläder, al och rönn växer i buskskiktet. Av örter finns bl a kärrsilja, blekbalsamin, videört, kabbeleka mm¹⁸.

- ädellövskog.

Ädellövskog återfinns bl a i ett bestånd på en gammal gärdesbacke vid gräsmarken öster om Åkeshovs allé. Ek och hassel dominerar där men gran har börjat tränga in. Av örter märks natt och dag, ormbär och akleja¹⁵.

Vid Kvarnstugan och Smedstugan står en av Judarskogens största ekar. Stugorna är omgivna av bl a alm, lönn, hägg, apel och slån.

- blandskog.

Blandskogen utgörs av tall, gran och ek. Ett bestånd finns på en höjd vid gräsmarken i Judarskogens västra del. Ett annat bestånd finns insprängt mellan tallskogen och granskogen strax norr om sjön. I det senare beståndet växer förutom gran, tall, björk och lönn även hassel. Här finns backskafting¹⁵.

- gräsmarker och skogsbryn.

Gräsmarkerna som fram till 1991 hölls öppna med fårbeta i kombination med slåtter är viktiga inslag i skogslandskapet. Detta är mark som odlats förr.

Floran är örtrik men innehåller inte den typiska ängs- eller betesfloran pga att det varit åkermark så sent. Exempel på örter är gulmåra, rödklöver, rölleka, olika svingel-arter, småborre mm^{15,18}. Här och var växer gullviva.

Den västra gräsmarkens blockholmar rymmer örter såsom tulkört, harklöver och brudbröd¹⁸.

Bland gräsmarkerna återfinns även en frisk-fuktig gräsmark vid sjöns utlopp med tåg, älgört, kärrtistel mm¹⁸.

Det lövdominerade skogsbrynet är en värdefull och artrik övergång mellan skogen och den öppna marken. I Judarskogen finns bitvis även slån i brynen vilket ger en mjuk övergång ut mot den öppna marken.

- sjö och vattendrag.

I sjön Judarns kant växer bl a vass, kaveldun, vit- och gul näckros. Fuktlövskogen omger sjön utom i partier i sjöns södra del.

I sjöns tidigare utlopp växer här och var sälg vid och i diket.

Vid det nya utloppet finns näckmossa¹⁵. Sista biten av utloppet är kulverterat.

Fauna:

- fågel.

Fågellivet i Judarskogen är relativt rikt vilket kan förklaras av omväxlingen mellan skogsmark, öppen mark och vatten samt närheten till större naturområden.

Enligt en inventering från 1989⁴ häckar bl a sparvhök, skogsduva, kattuggla, större hackspett, svarthätta, grå flugsnappare, gulspurv och näktergal i Judarskogen.

Dessutom har bl a mindre hackspett, duvhök, spillkråka, gröngöling, järnsparv, ärtsångare, törnsångare, tofsmes och domherre observerats. För arter som duvhök och domherre är troligen Judarskogen för liten för att de ska börja häcka där. Mindre hackspett, skogsduva, duvhök och spillkråka, är uppförd på Databankens lista över hotade och hänsynskrävande arter⁵. De tillhör hotkategori 4 vilket innebär att de kräver stor hänsyn.

- fisk.

Vid en provfiskning med nät i sjön Judarn augusti 1990 och juni 1993 fanns abborre, mört, ruda, sutare och signalkräfta⁶. Troligen finns även gädda. En större inplantering av signalkräfta gjordes 1991.

- grod- och kräldjur.

Fuktlövs skogen runt sjön Judarn utgör en utmärkt biotop för groddjur. De arter som finns är åkergroda, vanlig groda, vanlig padda, mindre vattensalamander och större vattensalamander¹³. Den senare är *fridlyst* och kräver stor hänsyn⁵. Arten är uppförd på Databankens lista över hotade och hänsynskrävande arter. Större vattensalamander tillhör hotkategori 4 vilket innebär att den kräver stor hänsyn.

Uppgifter saknas om kräldjur men det finns troligen snok i området.

- däggdjur.

I skogsområdet finns rådjur, grävling, fälthare och ekorre. Eventuellt finns igelkott som kräver stor hänsyn⁵. Den är uppförd på Databankens lista över hotade arter. Den tillhör hotkategori 4 vilket innebär att den kräver stor hänsyn.

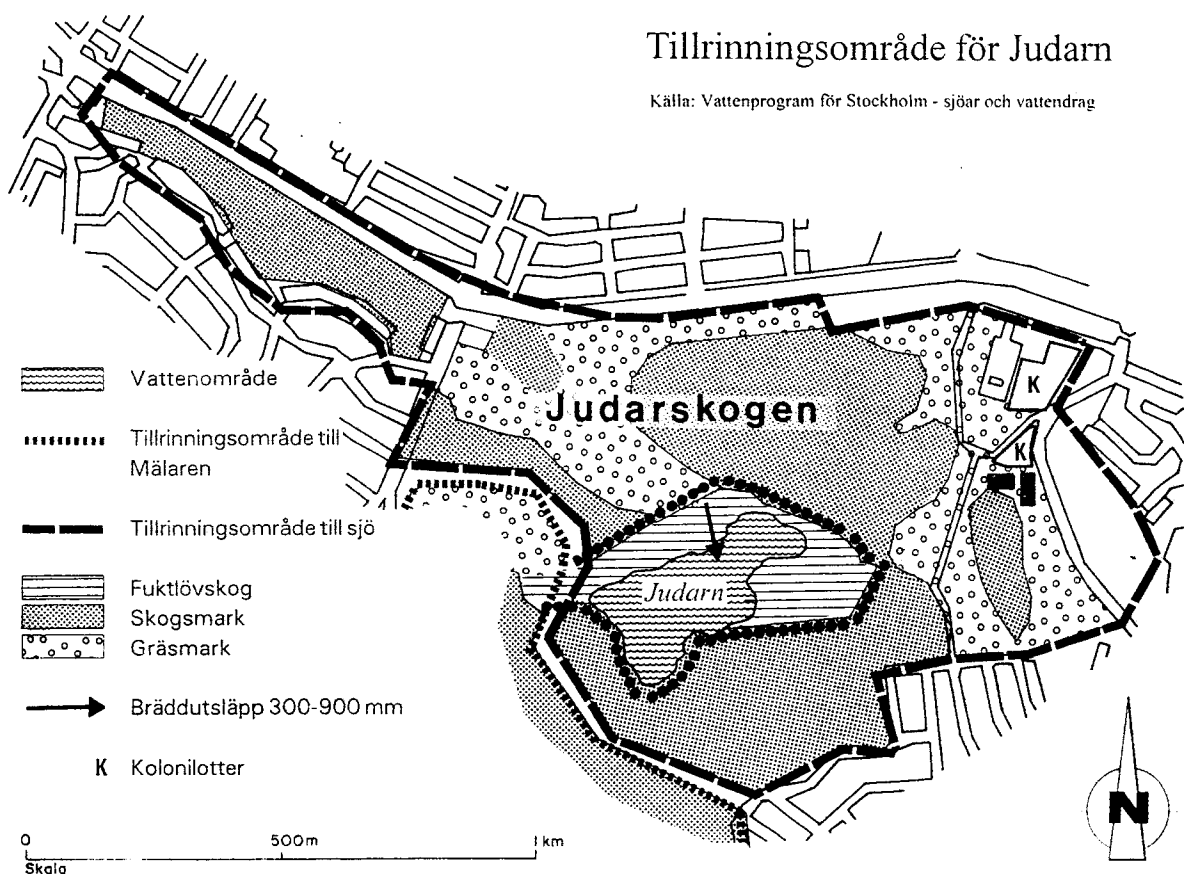
Uppgifter saknas om övrig fauna.

Hydrologi:

Sjön Judarn ligger i Judarskogen. Sjöns areal är ca 7,4 ha och har ett största djup på 3,6 meter. Tillrinningsområdet domineras av naturmark. Judarn har även tillrinning av dagvatten från Bergslagsvägen och bräddvatten från en mindre del av Södra Ängby. Den naturliga tillrinningen kommer till största delen från nordost och utflödet sker från sjöns södra ände ut i Mälaren via ett grävt dike och mindre kulvert.

Judarns naturliga utlopp ledde tidigare till Lillsjön som med en kanal stod i förbindelse med Ulvsundasjön. Judarn sänktes omkring år 1900. Nivån blev då så låg att förbindelsen mot Lillsjön bröts, och det nya utloppet öppnades mot Mälaren i sydväst. Diket i sjöns östra del är den gamla förbindelsen till Lillsjön. Idag är tillrinningsområdet kraftigt reducerat jämfört med det ursprungliga.

Judarn är från näringssynpunkt kommunens näst minst belastade sjö. Judarn är näringsrik, har litet siktdjup och under vissa vintrar uppträder svavelväte i bottenvattnet. Utveckling av vattenkvaliteten har visat små variationer men ingen tydlig tendens.

Fornlämningar:

De tidigaste spåren efter människor man funnit i Judarskogen kommer från bronsåldern. Det är två förekomster av röseliknande stensättningar (gravar) från tiden 1500-400 f Kr⁷. Båda ligger på bergsryggar i västra delen av Judarskogen. Vidare finns en skålgropsten som sannolikt också är från bronsåldern⁸. Skålgropstenen finns i skogen nordost om sjön och man tror att människor har offrat i skålgropen, kanske för att få god skörd.

Ryssmuren:

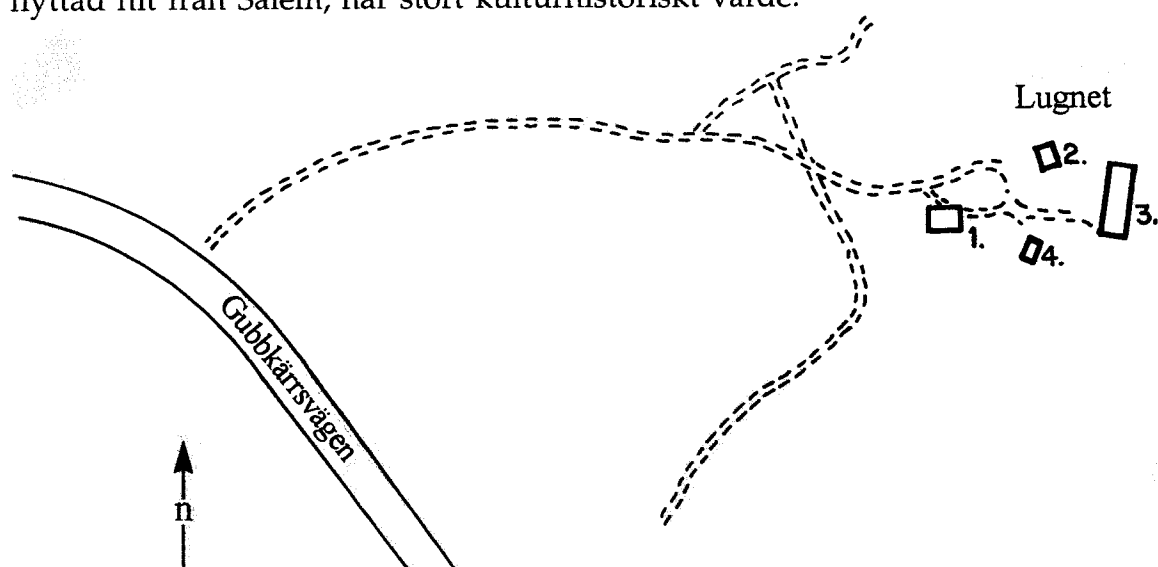
Genom Judarskogens östra del går en mur som kallas ryssmuren. Endast delar av ryssmuren finns kvar idag. Troligen uppfördes den under Karl XII:s tid och enligt sägnen skulle det varit ryska krigsfångar som byggde den, eventuellt var muren en ägogräns till Åkeshov som gränsar till Judarskogen.

Historisk bebyggelse i och kring Judarskogen:

I anslutning till Judarskogen ligger Åkeshovs slott eller Nockeby gård som den hette då den byggdes år 1400⁸. Riksmarskalken Åke Axelsson Natt och Dag köpte gården 1635 och lät då uppföra slottsbyggnaden. Kring slottet rådde en febril verksamhet med smedja, sadelmakarverkstad, statarbostäder och kvarn. Kvarnen fick 1776 särskilda privilegier att drivas som tullkvarn och hade därför stor betydelse i bygden⁹.

Andra gårdar i närheten som haft mark i området är bl a Karsviks gård och Färjestaden¹⁰, men störst inflytande torde Åkeshov ha haft.

De byggnader från 1700-1800-talen som står kvar idag inom naturreservatet är Kvarnstugan, Smedstugan samt Torpstugan vid Lugnet. Torpstugan vid Lugnet är enligt Kulturförvaltningen av byggnadsminnesklass. Dubbelboden, som är flyttad hit från Salem, har stort kulturhistoriskt värde.

Lugnet. 1) Torpet Lugnet 2) Dubbelboden 3) Scoutstugan 4) Uthus

Den historiska markanvändningen:

Skogsområdena på båda sidorna om Judarnvreten var 1706 betad utmark med skog som användes till ved och gärdsel.

Skogsbetet gynnade knappast några träd- och buskarter men tex gran, en, slån, hägg och al betades inte eftersom de smakar illa respektive har tornar. Tallplanter tex får värre skador av bete än gran. Gräs och örter gynnades på bekostnad av mossor och lavar. Beroende av betesslag och betestryck blev skogen mer eller mindre lyckig och gles.

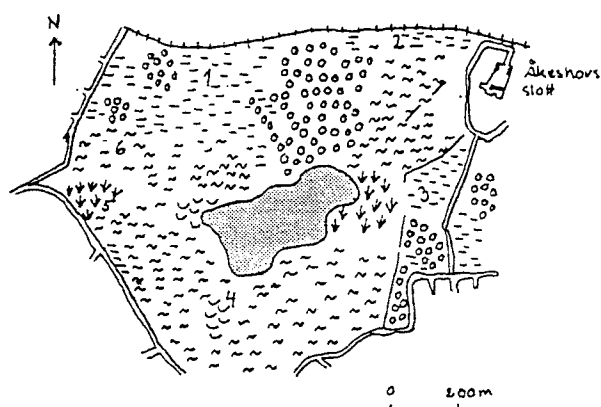
Lantmäterikartan från 1818¹⁰ visar att skogsområdena fortfarande betades då och betet fortsatte här åtminstone fram till 1883.

Gärdesbackarna användes dock ej till bete. Detta var mark som ansågs oekonomisk att inhägna och istället användes den till lövtäkt och mindre virkesuttag. Ek och hassel gynnades här eftersom de lämnades till nyttigheter medan barrträd hölls efter hårt.

Där vi idag har fuktlövskog fanns vid denna tid sidlänt bete respektive ängsmark.

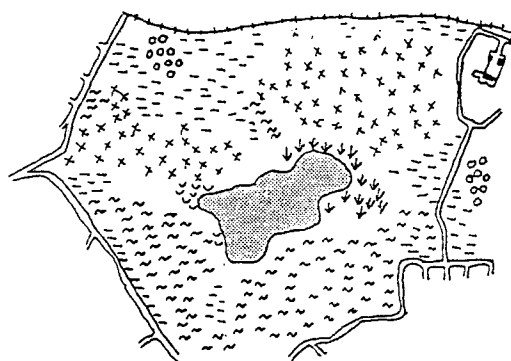
Åkermark fanns bl a vid Karsviks gärde samt Norra och Södra gårdet. Vid Lugnet hade gården Färjestaden ängsmark och odlingar. Över Karsviksgärde gick bäcken ner till sjön och utloppet gick över Södra gårdet och fortsatte mot Lillsjön.

Lantmäterikartor från 1883¹⁰ visar en del förändringar i markanvändningen. Betet har nu upphört norr om sjön medan skogsområdet kring Judarnvreten fortfarande användes till bete. Svedjelandet beskrivs som ung till medelålders skog. Den goda betesmarken vid Judarnvreten är uppodlad liksom Färjestadens ängsmark vid Lugnet.

1818

- ☐ åker
- ~ hage, beteshage, betesmark
- ✓ sidlänt bete, goda betesdalar
- gärdesbackar
- ▽ äng
- / ryssmurens sträckning 1990

1883

- ☐ åker
- ~ hage, betesmark
- ✓ buskbeväxt myr - betesmark
- sten o bergsbunden mark troligen gärdsbacke
- ▽ äng o betesmark
- ✕ skogsmark

Markanvändningen under 1800-talet, tolkning av gamla kartor¹⁰.

1 Karsviks gärde	2 Norra gårdet	3 Södra gårdet
4 Judarnvreten	5 Lugnet	6 Svedjelandet

Största förändringen var dock den sänkning som gjordes av sjön Judarn omkring år 1900. 1800-talet var sjösänkningarnas epok då man ville få mer mark till sina odlingar. Sänkningen av Judarn kan ha gjorts för att torrlägga Judarns östra strandängar och det fuktiga dalstråket mellan Judarn och Lillsjön i öster. Förutom att sjöns utlopp österut mot Lillsjön ändrades förlorade kvarnen sin betydelse. I några år drevs den med ånga men lades sedan ner och revs slutligen 1918. En epok var till ända. Av den bäck som tidigare sträckte sig från Judarskogens nordvästra del in mot sjön finns inga spår kvar idag.

1904 köpte Stockholms stad Åkeshovs egendomar. Judarskogen redovisas i Södra Ängbys stadsplan från 1932 som kulturreservat resp. parkmark. Troligen upphörde all hävd i området i början av 1930-talet. 1939 köpte emellertid Stockholm som första kommun i landet in får som landskapsvårdare. Dessa kom till Judarområdet 1943 och får har sedan dess vårdat gräsmarkerna här och på andra platser i staden i nära ett halvt sekel. Fårbetet med fåraherde och vallhundar på Judarskogens gräsmarker upphörde 1991.

3.3 Nutida markanvändning

Judarskogen är ett tätortsnära naturområde som används till rekreation och för det rörliga friluftslivet. Här åker man skidor och skridsko på vintern, promenerar och motionerar om sommaren.

Badning förekommer men är förbjudet enligt lokala ordningsstadgan ur "allmän säkerhets- och ordningssynpunkt"¹².

Skolor och "mulleskolan" utnyttjar området för naturundervisning. Skolor bedriver även orientering i Judarskogen.

Föreningar som tex scouterna utnyttjar området i sin verksamhet och ibland ordnas vandringar då fåglar eller växter studeras.

Ridskolan som har lokaler intill rider i området och arrangerar en gång om året en mindre riddävling på en av gräsmarkerna i östra delen av Judarskogen.

Rationellt skogsbruk bedrivs ej.

Jakt bedrivs endast som skyddsjakt inom kommunen. Jakten utförs av kommunens skadedjursgrupp.

3.4 Gällande planbestämmelse

Stadsbyggnadskontoret har på uppdrag av gatu- och fastighetskontoret genomfört en detaljplaneändring för Judarskogen inom stadsdelarna Nockebyhov och Södra Ängby, Dp 93109. Detaljplaneändringen syftar till att området förklaras bli naturområde samt att bilda grund för beslut om naturreservat. Planen vann laga kraft den 25 oktober 1994.

3.5

Byggnader

I områdets östra del ligger två byggnader, Kvarnstugan och Smedstugan, som ägs och förvaltas av Stockholms kommun, gatu- och fastighetskontoret, och hyrs ut till föreningar.

I områdets västra del, vid Lugnet, ligger två större byggnader samt en TC och en vedbod som ägs och förvaltas av Stockholms kommun, Gatu- och fastighetskontoret.

3.6

Tillgänglighet

Hela området är tillgängligt för allmänheten men det är svårframkomligt för rullstolsburna då det bitvis är kuperat.

Två tunnelbanestationer finns, i nordväst, Ängbyplan, respektive nordost, Åkeshov.

För bilburna finns möjlighet att parkera i närheten.

Cykling tillåts i Åkeshovs Allé och dess fortsättning söderut till Ryssmurvägen.

3.7

Anordningar för friluftslivet

I hela området finns ett nät av stigar och in till området och runt sjön löper enkla parkvägar. Utmed stigar och promenadvägar finns parkbänkar samt ett par papperskorgar och vid sjöns nordvästra, södra resp norra ände en livräddningsboj.

I Judarskogen är naturmarken upplåten som hundrastplats väster om Åkeshovs allé¹¹. Tiden mellan 1 mars-20 augusti måste hunden dock hållas under särskild uppsikt. Mellan parkvägen runt sjön Judarn och sjön råder kopplingstväng året om med hänsyn till fågellivet.

I angränsning till Judarskogen har Äppelvikens ridskola sina lokaler samt ridhus. I Judarskogen finns en ridstig som anlades hösten 1992. Den ersatte en tidigare ridstig som hade en olämplig sträckning.

Badförbud¹² råder i sjön. Förbudet är av gammalt datum och har tillkommit som en föreskrift i den lokala ordningsstadgan från allmän säkerhets- och ordnings-synpunkt.

Ett nyttjanderättsavtal har skrivits mellan Stockholms fritidsförvaltning och Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund. Avtalstiden gäller från 92-01-01 till 96-12-31. Syftet är att sjön Judarn skall ingå i ett samordnat sportfiskekort som skall säljas till allmänheten. Rätt att fiska kräftor ingår ej. Enligt avtalet skall samråd ske med Stockholms fritidsförvaltning före utförande av fiskevård eller fisketävling.

3.8 Slitage och störningskänslighet

Naturområdet är välbesökt och därför blir trycket stort på vegetationen. De flesta besökarna håller sig dock till de stigar och parkvägar som finns. Många skolor utnyttjar området för orientering vilket ökar slitaget. Samtidigt är detta ett bra sätt för ungdomar att komma i kontakt med naturen. För närvarande upplevs inte denna konflikt så stor att naturvärdena hotas.

3.9 Problem/konfliktområden

Gräsmarkerna i Judarskogen har tidigare betats med får. Fåren har troligen haft ett mycket stort socialt och pedagogiskt värde för de många barn, ungdomar och vuxna som besökt området. Sedan fårstallet brann ner fick fåren vistas i inhyrda tält. Fårhållningen upphörde 1991.

Med hänsyn till det stora sociala, pedagogiska och hävdmassiga värde som fåren har vore det av stort värde att fåren fick komma tillbaka till Judarskogens gräsmarker i framtiden. Kanske går det att hitta alternativa finansieringsmetoder.

3.10 Befintliga inventeringar och undersökningar

Följande inventeringar och undersökningar har legat till grund vid upprättandet av skötselplanen.

Skogsskadeinventering:

Skogsskadeinventeringen från 1985 visar att barrförlusten är måttlig i området. 60% av granarna har mindre än 30% barrförlust. Skadefrekvensen är något högre i Judarskogens norra del än i södra delen¹⁹. Med anledning av skogsskadeinventeringen har provytor lagts ut i bl a Judarskogen. Dessa har inventerats och därefter kalkats. Avsikten är att studera eventuella förändringar i vegetationen.

Inventeringar av vegetation:

Sommaren 1980 inventerades Judarskogen i samband med den kommunomfattande inventeringen av stadens obebyggda mark. Områden med högt respektive mycket högt naturvärde togs fram.

I listan för källuppgifter redovisas en artikel om floran vid Judarn och Åkeshov¹⁵. Den omfattar växter som hittats under 1940-1988.

Inventering av djurliv:

1989 inventerades fågellivet i bl a Judarskogen (efter BIN fåglar 1978). Syftet var att pröva den öbiogeografiska teorin i tätortsnära miljö⁴.

Judarskogens De Geermoräner finns dokumenterade av Gerard De Geer såväl i text som på karta¹. Dessutom finns ett flertal artiklar om områdets geologi mm i Bromma hembygdsförenings årsböcker.

- (5) Ahlén Ingemar m fl Databanken för hotade arter 1992 "Artfakta, Sveriges hotade och sällsynta ryggradsdjur 1992".
- (9) De Geer Ebba Hult, Bromma Hembygdsförenings årsbok (BHÅ) 1945 "Sjön Ljudaren och Ljudareområdet"
- (1) De Geer, Gerard, Geochronologica Suecica 1940
- (17) Dovlén-Thessén m fl, Fritid Stockholm "Natur i Stockholm - Stockholms friytor del II - 84" reviderad 1992.
- (13) Eggert, Joakim, Akvarieföreningen, muntligen om grod- och kräldjur
- (14) Erdtman, Gunnar, BHÅ 1953 "Biologisk inventering av Ljudarn-området"
- (8) Eriksson, Gezelius, BHÅ 1989, "Åkeshovs slott förr och nu".
- (6) Lovén, Sverker, friluftsavdelningen Fritid Stockholm "Fiskarter i de sjöar som ingår i sjörestaureringsprojekt" (internt arbetsmaterial.)
- (10) Lantmäterienheten, länsstyrelsen i Stockholm "Bromma socken akt nr 46 och 22"
- (4) Mörtberg, Ulla, Institutionen för kulturteknik KTH "Lägesrapport 89-01"
- (15) Plahn, Evert, BHÅ -90 "Inventering av flora vid Judarn och Åkeshov"
- (7) Riksantikvarieämbetets fornminnesregister för Bromma objekt nr 70 och 71.
- (2) SGU, Stockholm NV, jordarts- och berggrundskarta
- (3) Stockholm Vatten "Recipenter-Stockholms avloppssystem, plan 1983"
- (11) Miljöförvaltningen, "Hund i Stockholm" 1991
- (12) Lokala ordningsstadgan för Stockholm, KFS 1983:8
- (16) Vegetationkartor i skala 1:4000
- (18) Protokoll från vegetationsinventeringen
- (19) Järfälla kommun m fl "Uppföljning av skogsskador i Stockholmsregionen" 1989

II PLANDEL

1. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN (Skötselplanekarta bilaga 3.1)

1.1 Övergripande mål

De övergripande målen med naturreservatets skötsel är att:

- bevara De Geermoränerna så att de kan användas för undervisning
- vårda skogsmark, gräsmark och vattendrag så att de biologiska värdena bevaras och utvecklas
- områdets attraktion för naturundervisning och rörligt friluftsliv bevaras och stärks.

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

Skötsel av De Geermoränerna:

Mål:

Vegetationen på De Geermoränerna i skogsmarken och gräsmarken skall få vara kvar. Miljön på moränryggarna i skogsmarken är fuktig och skuggig vilket ger förutsättning för en speciell flora och fauna. På gräsmarken där det är en mer solbelyst och exponerad miljö kan vegetationen glesas ut något.

Riktlinjer och åtgärder:

Moränryggarna lämnas utan åtgärd utom de vid gräsmarken i väster där viss vegetation tex unga lövträd och gran kan röjas bort. Røjning kan kombineras med bete.

Hävd av skogsmarken:

Mål:

Skogen skall skötas så att de biologiska värdena bevaras och utvecklas. Delar av skogsmarken skall lämnas orörd och få utvecklas fritt som naturskog. I andra delar skall vissa trädarter gynnas framför andra för att bevara blandskogs eller lövbeståndskaraktär eller gynna föryngring av tall och gran. Skogsbruk skall inte bedrivas. Hinder för att bekämpa/åtgärda skogsbrand, omfattande stormfällningar och skogsskador skall ej finnas.

Riktlinjer och åtgärder:

Med avseende på skogliga åtgärder delas skogen in i zoner. För varje zon anges riktlinjer och åtgärder. Vart 5:e år skall detaljprogram upprättas där åtgärderna preciseras.

Alla virkestransporter skall ske på sådant sätt att skador på mark och växtlighet inte uppkommer. Utkörning av virke skall företrädesvis ske på tjälad mark eller med häst.

zon 1 Barrskog

I barrskogen kan åtgärder för att förbättra förnygringen vidtagas tex genom att röja sly runt unga tallplantor eller ta upp mindre luckor för granens självförnygring där åldersklassfördelningen är skev. Det är viktigt att lövsly och druvfläder hålls efter i luckorna så att gran kan etableras.

Vidare bör visst lövträdsinslag gynnas tex genom friställning av ek. Även asp och björk är viktiga inslag i barrskogen. Slyrika partier skall finnas för viltet.

Död ved lämnas orörd. För friluftslivets skull kan träd som faller över de stigar som anges på bil. 3.2 tas bort eller flyttas men inte på stigar som inte anges på skötselplanekarta bilaga 3.2.

Avgränsade delar av skogen intill gräsmark kan ingå i måttligt bete sommartid om det blir aktuellt i framtiden

Delar av granskogen som idag är flerskiktad skall lämnas helt utan åtgärder så att den får utvecklas till naturskog med stort inslag av död ved.

Hällmarkstallskogen skall lämnas orörd.

zon 2 Fuktlövskog

Fuktlövskogen kring sjön är beroende av vattenståndet. Därför är det väsentligt att se den i sammanhang med sjön och dess utveckling.

Fuktlövskogens träd lever kort tid, därför är inslaget av död ved stort vilket gynnar bl a insekter och fåglar.

Åtgärder i området inskränks till att ta bort de granar som vandrar in.

zon 3 Ädellövskog

Ädelövbeståndet i Judarskogens östra del är en fd gärdesbacke som nu är igenvuxen. Ädla lövträd framför allt ek skall gynnas tex genom friställning av större ekar. Rójning av sly skall gynna hassel, skogstry och måbär. Barrträd skall röjas bort kontinuerligt så att de ej tränger undan de ädla lövträden.

zon 4 Blandskog

Genom att, i viss utsträckning, gynna lövträd består blandskogen som annars utvecklas mot granskog. Lövträd som tex ek och lönn friställs.

Hävd av gräsmark och skogsbyn:

Mål:

Gräsmarkerna skall vara öppna genom att de hävdas årligen med antingen bete eller slåtter med upptag och bortförsel av slåtterresterna eller en kombination av de båda hävdformerna.

Finns möjlighet bör de större gräsmarkerna hävdas med bete då det tidigare varit en stor attraktion för besökarna i Judarskogen.

Mindre ytor kan klippas upp som aktivitetsytor.

Skogsbrynen ska skötas så att ett väl utvecklat, flerskiktat bryn erhålls som är omväxlande tätt och glest. Slån och andra bärande buskar skall gynnas.

Riktlinjer och åtgärder:

Bete kan ske antingen med fåraherde och vallhundar som tidigare eller genom att sätta upp stängsel. Om stängsel sätts upp måste genomgångar ordnas. Slåtter skall ske en gång i mitten av augusti med upptag av slåtterresterna. Maskinen ska vara av klippande/skärande typ. Slåtter kan kombineras med efterbete om det finns möjlighet.

Aktivitetsytorna slås två gånger under sommaren så att de blir attraktiva vistelseytor.

Om bete ej går att ordna måste röjningar göras återkommande i vegetationen i brynen och på blocksamlingar i gräsmarken.

Täta skogsbryn gallras så att det blir en omväxling mellan tätare och glesare partier. Lövträd och buskar (slån, nypon etc) skall gynnas i brynen på bekostnad av gran. Ekar friställs. Slånbrynen måste röjas regelbundet från uppväxande sly.

Åkeshovs allé

Mål:

Allé.

Riktlinjer och åtgärder:

Träd ersätts då de utgör fara. Vattuskott tas bort kontinuerligt.

Hävd av sjö och diken:

Mål:

- Naturvård/artskydd - badbart vatten men utan ordnad badplats, sportfiske.

Riktlinjer och åtgärder:

Särskild hänsyn ska tas till fuktlövsbogen runt sjön och till populationen av större vattensalamander som lever i diket. Åtgärder i eller i anslutning till sjön ska ej ske under häcknings- och leksäsong.

Åtgärder i sjön ska ske i samråd med Gatu- och fastighetskontoret och kommunens projektgrupp för restaurering av Stockholms sjöar.

För att klara målen för sjön krävs att bräddavloppet från Södra Ängby åtgärdas så att bräddningar ut i sjön förhindras. Dagvatten ska behandlas innan det släpps

i sjön vid eventuell nyexploatering inom tillrinningsområdet (utanför naturreservatsgränsen) se karta på tillrinningsområde avsnitt Hydrologi.

För att gynna bland annat groddjur bör förutsättningar undersökas för att utloppskulverten tas upp till ett öppet vattendrag.

Badförbud enligt lokala ordningsstadgan bör omprövas när bräddavloppet är åtgärdat.

Skötsel av fornlämningar och ryssmuren:

Mål:

Fornlämningarna skall helst synas i terrängen. Information om fornlämningarna skall finnas på skyltar. Vid Ryssmuren skall vegetation hållas efter så att muren inte kommer till skada.

Riktlinjer och åtgärder:

Vid åtgärder som berör fornlämningarna och ryssmuren (tex röjningar och gallringar) skall ske i samråd med Kulturförvaltningen.

Jakt:

Mål:

Viltstammen ska hållas på en rimlig nivå och eventuell skyddsjakt utföras av sakkunniga. Gällande lagstiftning skall följas. Jakten skall ej störa friluftslivet.

Riktlinjer och åtgärder:

Skyddsjakt utföres vid behov. Allmänheten skall hållas informerad. Samråd skall ske med Gatu- och fastighetskontoret, region västerort, park- och gatubyrån innan planerad åtgärd.

Fiske:

Mål:

Fiske skall vara tillåten i sjön i enlighet med nyttjanderättsavtalet med Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund, Stockholms distriktet.

Riktlinjer och åtgärder:

Fisket får bedrivas i sådan omfattning att det naturliga fiskbeståndet ej blir utfiskat.

Inplantering av signalkräfta kan ske om oförutsedda negativa effekter ej upp-dagas av den inplantering som gjordes 1991.

Samråd skall ske med Gatu- och fastighetskontoret.

Faunavård:

Mål:

Faunavårdande åtgärder kan sättas in för att bevara och utveckla områdets biologiska mångfald.

Riktlinjer och åtgärder:

Beståndet av större vattensalamander som är hänsynskrävande bör följas upp. För att gynna Judarskogens vattensalamandrar och andra groddjur kan anläggning av dammar eller andra våtmarker bli aktuellt. Tex kan förutsättningar undersökas om den nergrävda utloppskulverten kan öppnas upp och fungera som en biotop för groddjur.

Byggnader:

Inom reservatet finns ett antal äldre byggnader Kvarnstugan, Smedstugan och Lugnetstugorna. Byggnaderna har stort kulturhistoriskt värde och detta skall bibehållas.

Mål:

För de kulturhistoriskt intressanta byggnaderna är målet att behålla dem i gott skick. Kvarnstugan och Smedstugan samt Torpstugan vid Lugnet står kvar sedan 1700-1800-talet och är intressanta inslag i området som del av dess historia.

Riktlinjer och åtgärder:

Byggnadsåtgärder skall ske i samråd med och godkännas av Kulturförvaltningen. Upprustning vid behov i samråd med Kulturförvaltningen.

1.3

Behov av ytterligare inventeringar och undersökningar

Något behov av ytterligare inventeringar eller undersökningar inför ett beslut om skydd av området finns ej.

2. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV (Skötselkarta bilaga 3.2)

2.1 Övergripande mål

Det övergripande målet med naturreservatets skötsel avseende rekreation och friluftsliv skall vara att:

- bevara och utveckla områdets förutsättningar för naturundervisning, utflykter och för det rörliga friluftslivet.
- sprida kunskap om områdets naturvärden för att öka storstadsmänniskans förståelse för djur, natur och de ekologiska systemen.

2.2 Generella riktlinjer

Tillgänglighet:

Hela området skall vara tillgängligt för allmänheten.

Det är av stor vikt att de entreér som är markerade på kartan, se bilaga 3.2, även i fortsättningen hålles öppna.

- vägvisare. Vägvisare till naturreservatet bör sättas upp vid Åkeshovs- och Ängbyplans tunnelbanestationer, samt vid Drottningholmsvägen/Gubbkärrsvägen.

- parkeringsplatser. Möjlighet att parkera i områdets närhet ska finnas vid Åkeshovs slott. Vid fd fårstallet finns en liten parkering som kommer att iordningställas för besökare till naturreservatet.

Information:

Information om naturreservatet och de föreskrifter som gäller för allmänheten skall finnas i anslutning till området se bilaga 3.2.

Friluftsanordningar:

- stigar och parkvägar. De parkvägar som är markerade på bilaga 3.2 skall hållas fria från igenväxning och nedfallna träd. Övriga stigar (utom naturstig) inom området kan lämnas utan åtgärd. Förutom på Åkeshovs allé och Rånövägen skall ingen snöröjning ske i området. Åkeshovs allé får ej asfalteras.

- gång- och cykelväg. Åkeshovs allé och Rånövägen.

- i reservatet ska en naturstig anläggas som informerar om Judarskogens naturförhållanden.

- informationsskyltar sätts upp om fornlämningar

- ridning skall ske på anvisad plats dock kan tävlingsverksamhet ske på gräsytan väster om Åkeshovs allé och på del av gräsytor öster om Rånövägen och Åkeshovs allé, efter medgivande av markägaren.

- rastplatser och eldning. Rastplats med stocksoffor och eldstad skall göras i ordning i södra delen av området se bilaga 3.2. I övrigt skall de parkbänkar som är utsatta i området hållas i gott skick.

- toaletter. Det är ej aktuellt att tillföra detta tätortsnära naturområde toaletter.

- bad. Det råder badförbud i sjön enligt lokala ordningsstadgan. Sedan bräddningar upphört bör badförbudet omprövas. Livräddningsutrustningen skall ses över regelbundet.

Hundrastområde:

I Judarskogen upplåts gräsytan, mellan Åkeshovs allé, ryssmuren i väst - nordost och parkvägen som leder in till Judarskogen, till hundrastområde. I hundrastområdet gäller jaktlagens bestämmelser vilket innebär att tiden mellan 1 mars - 20 augusti måste hunden hållas under särskild uppsikt.

Renhållning:

Naturvårdsförvaltaren ansvarar för renhållningen inom naturreservatet. Sopkärl sätts upp om så erfordras på de mest frekventerade platserna så att de smälter in i omgivningen.

Utmärkning av naturreservatets gräns:

Naturreservatet skall märkas ut enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och enligt naturvårdsverkets anvisningar.

3. NATURVÅRDSFÖRVALTNING

3.1 Naturvårdsförvaltare

Naturvårdsförvaltaren skall vara Stockholms kommun. De praktiska arbetsuppgifterna kommer att läggas ut som uppdrag från Gatu- och fastighetskontoret, region västerort.

3.2 Tillsyn

För tillsyn av området skall Gatu- och fastighetskontoret, region västerort ansvara.

4. DOKUMENTATION

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder dels de som sker enligt skötselplanen dels enligt detaljprogrammet som upprättas vart 5:e år. Vidare skall annat som kan vara av intresse för förvaltningen av naturreservatet dokumenteras. Dokumentationen skall årligen ställas samman.

Det som skall dokumenteras är:

- var åtgärden sätts in
- vad som gjorts tex slätter, röjning etc
- år och månad för åtgärden
- kostnad/intäkt
- övrigt av intresse
- analys av åtgärdens effekt kontra syftet

5. FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

Den ekonomiska utredningen undantas från fastställelse.

6. LITTERATURSAMMANSTÄLLNING

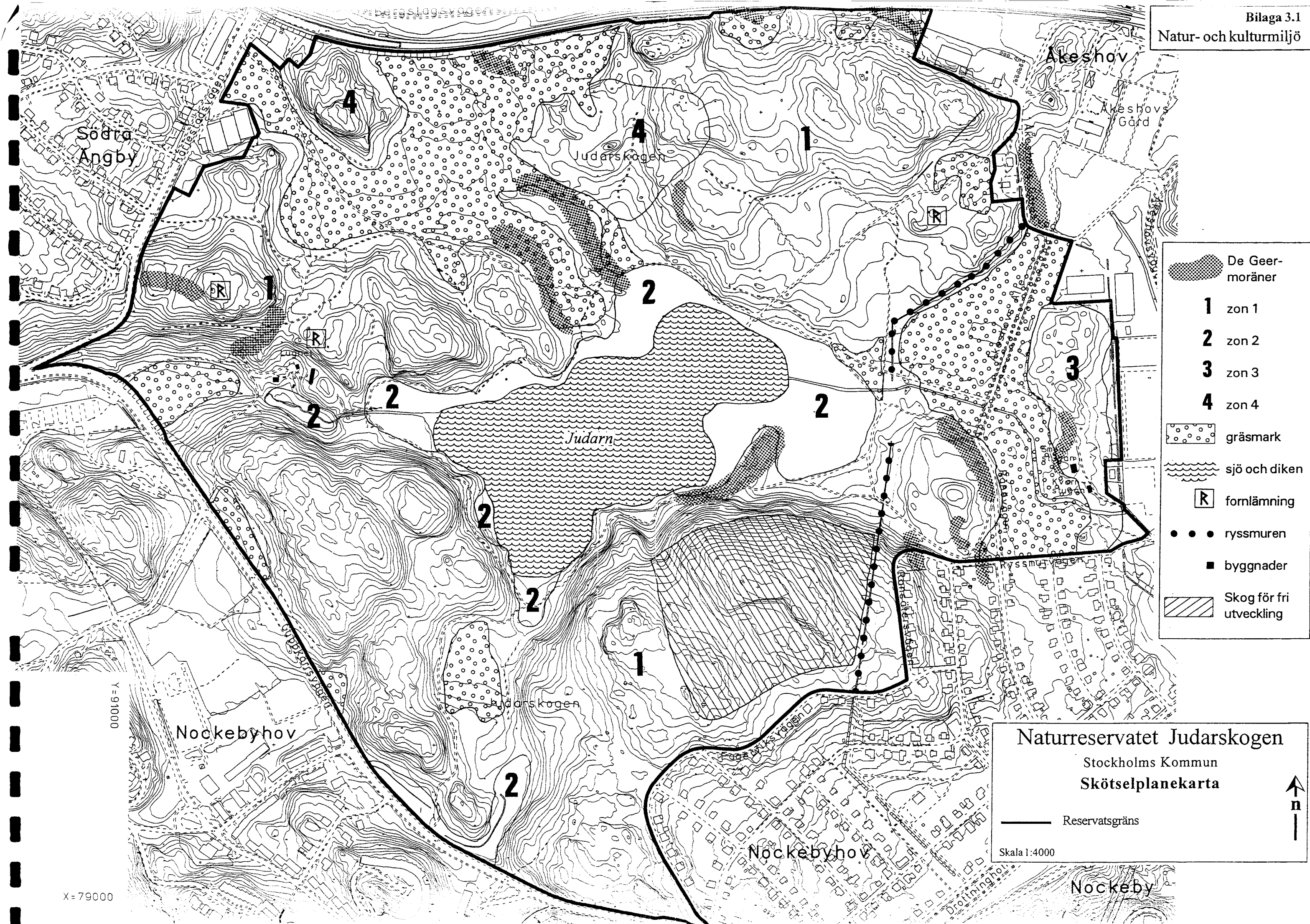
Översiktsplan 90 för Stockholm

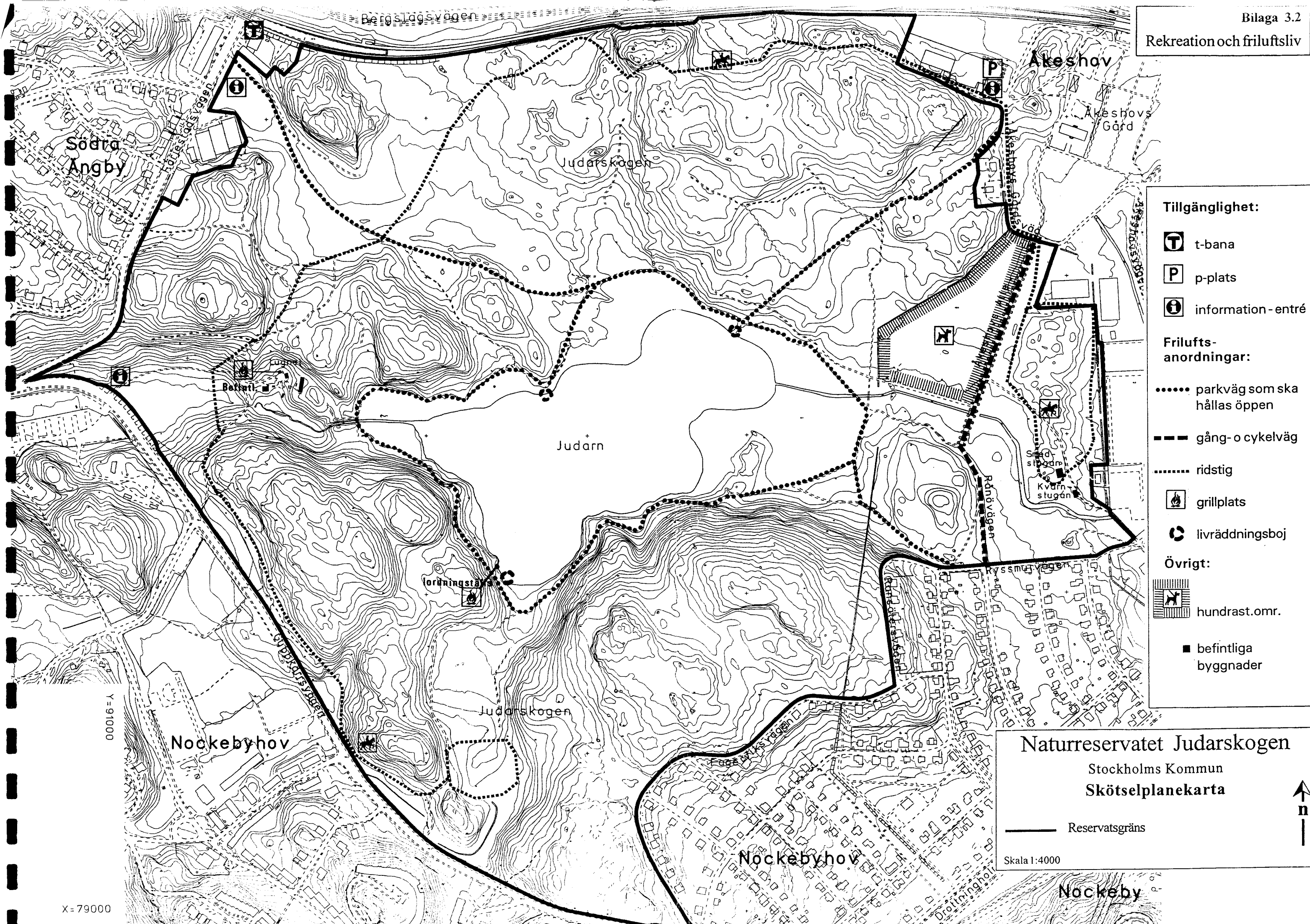
Naturvårdsverket Råd och riktlinjer "Utformning av beslut om naturreservat"

Naturvårdsverket Råd och riktlinjer "Skötselplaner för naturvårdsobjekt"

Naturvårdsverket allmänna råd "Naturreservat och naturvårdsområden"

Jonzon m fl "Naturvårdslagen" Norstedts förlag 1988

REGISTERUPPGIFTER

Uppgifter om naturreservatet Judarskogen

Namn	Naturreservatet Judarskogen
Kommun	Stockholm
Läge	ca 8 km väster om Stockholms centrum
Kartblad	Registerkartorna blad nr 30, 31, 40, 41. Topografiska kartbladet 10 I NV
Gräns	Mitten av heldragen linje på kartan, bilaga 1
Fastigheter	Södra Ängby 1:6, del av Södra Ängby 1:7 och del av Åkeshov 1:1
Naturvårdsförvaltare	Stockholms kommun
Markägare	Stockholms kommun
Ledningsägare	Stockholm Vatten AB Stockholm Energi Telia Stokab
Övriga sakägare	SLL (servitutsavtal, bilaga 6) Stockholmsdistriktet av Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund
Hyresgäster	Åkeshovs IF (Smedstugan) Bromma fältbiologer (Kvarnstugan)
Area	ca 35,8 ha Barrskog, ca 4,2 ha Blandskog, ca 5,7 ha Fuktlövskog, ca 2,2 ha Ädellövskog, ca 16,3 ha Gräsmark, ca 7,4 ha Sjö
Naturtyper	Skogsmark med inslag av öppna gräsytor. De Geermoräner.
Naturgeografisk region	Svealands sprickdalslandskap
Skyddsmotiv	- De Geermoräner av riksintresse för den vetenskapligt-kulturella naturvården - höga biologiska värden - djurliv, vegetation - stora värden för naturundervisning - stora värden för det rörliga friluftslivet

Skyddsföreskrifter
8§ NVL, allmänt

Indispensabla, A 1-9
Dispensabla, A 10

Skötselplan med åtgärds-
program

Bilaga 3 till beslutet om naturreservat

Inventeringar, övrig
dokumentation, övrigt

Se skötselplan

Mellan Stockholms kommun genom dess gatu- och fastighetskontor, nedan kallad fastighetsägaren, såsom ägare till fastigheten Åkeshov 1:1 (tjänande) i Stockholms kommun och Stockholms läns landsting, nedan kallat landstinget, såsom ägare till fastigheten Ladugårdsgärdet 1:29 (härskande) i Stockholms kommun har träffats följande

SERVITUTSAVTAL

§ 1

Fastighetsägaren medger landstinget rätt att anlägga, bibehålla och nyttja för tunnelbaneändamål erforderliga anläggningar inom område som markerats med röd begränsningslinje samt att som transportvägar till ovannämnda område nyttja de två områden som markerats med blå beränsningslinjer på bilagd kartsnitt, **bilaga 1**.

Inom förstnämnda servitutsområde får ej, utan medgivande av ägaren till den härskande fastigheten, utföras schaktning, sprängning, borrhning, nedföras byggnadsdel eller utföras annat arbete eller ingrepp.

§ 2

Landstinget förbinder sig att omedelbart efter utförda anläggnings- och underhållsarbeten återställa berörd mark till ursprungligt skick.

§ 3

Landstinget skall i god tid före påbörjande av anläggnings- och underhållsarbeten anmäla om förbesiktning samt senast två veckor efter det att arbete slutförts anmäla till stadsträdgårdsmästaren på gatu- och fastighetskontoret om efterbesiktning av de ianspråktaga områdena. Landstinget är medvetet om att servitutsområdena är belägna inom område som enligt pågående detaljplaneändring skall utgöra naturreservat.

§ 4

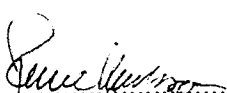
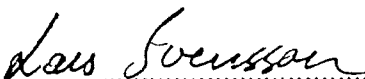
Till säkerhet för här lämnat medgivande äger landstinget rätt att på egen bekostnad och med bästa rätt skriva in detta servitut i tjänande fastigheten till förmån för ovan angivna fastighet.

Landstinget äger rätt att ersätta detta avtal med officialservitut.

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar av vilka parterna tagit var sitt.

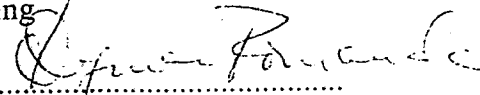
Stockholm den 29/11-1994

För fastighetsägaren

.....

.....

Stockholm den 18 dec 1994

För Stockholms läns landsting

.....
DAGMAR FORANDER
.....

